

22 SEPTEMBER 2018

TIJS GOLDSCHMIDT OVER ROY VILLEVOYE'S NIEUW WERK

Tí

Roy en ik delen al enkele decennia een hevige belangstelling voor de Asmat. Hij is er inmiddels talloze keren geweest, ik slechts twee keer.

Herinner me – het is al weer lang geleden, want ze woonden nog niet in Almere maar in Amsterdam – een bezoek aan het huis van Roy, Fransje en Céline. Een opwindende woonkamer vol kunst, waaronder veel voorwerpen uit de Asmat (een moerasgebied, begroeid met regenwoud, in Papoea, voormalig Nederlands-Nieuw-Guinea). Er stonden tegen een muur enkele schilden en daarvoor enkele forse beelden, die niet zelden onderwerp van gesprek waren, net als de Asmatters zelf.

In de Asmat kon de eigenaar van een schild zeggen: 'dit schild is mijn vader.' Dat klinkt voor ons een beetje gek, maar voor een Asmatter niet. Een schild, meent hij, kan zijn gestorven vader belichamen. De eigenaar verschuilt zich tijdens schermutselingen, of tijdens een herdenkingsfeest, dus niet alleen fysiek achter de dikke plank waaruit het schild is gemaakt, maar weet zich ook in overdrachtelijke zin beschermd en gesteund door zijn vader. Sterker nog, hij houdt hem vast bij de greep van het schild. Of houdt zijn vader hem vast?

In de Asmat wordt volop van gedaante verwisseld. Zo kan een kalong, een vliegende hond, die onderste boven in een boom hangt, recht toe recht aan kalong zijn, maar je moet er altijd op bedacht zijn dat het een gestorven mens is die de gedaante van een vliegende hond heeft aangenomen. De foto van de krokodil van zand, te zien op een van de foto's in de mooie leporello bij deze tentoonstelling, krijgt zo beschouwd een extra dimensie.

Na die geanimeerde avond bij Roy – ik stond op het punt naar huis te vertrekken – keek ik wat langer naar een foto op de schoorsteenmantel die ik eerder niet goed had kunnen plaatsen. Het was een kleurenfoto van enkele bloeiende viooltjes met paars-wit-gele kroonbladeren. Roy wist dat ik maar beperkt was ingevoerd in de hedendaagse kunst en wilde me waarschijnlijk te hulp schieten. 'Dat zijn Papoea's,' zei hij, alsof dat een hele geruststelling voor me zou zijn. En voegde hij eraan toe: 'het is een foto van Daan van Golden, mijn held.' 'Daan,' vertelde Roy, had in de bloembladeren gezichten van Papoea's ontwaard en daarom de foto aan Roy gegeven. Voor Roy was het, kreeg ik de indruk, allemaal volkomen duidelijk.

Ik durf het hem nauwelijks op te biechten, maar omdat de Papoeaviooltjes me die nacht bleven intrigeren, liep ik direct de volgende morgen naar de bloemenmarkt, waar ik vlakbij woon. Onder het voorwendsel dat ik bloemen en planten ging bekijken, maar eigenlijk natuurlijk in de hoop Papoea's te zien opdoemen uit de kroonbladeren van viooltjes. Die viooltjes vond ik al snel en bekeek ik intensief, terwijl ik speurde naar blije, verdrietige, verbaasde, nors kijkende of diep-verontwaardigde Papoea's. Dat viel kennelijk op, want de verkoper kwam op me af en vroeg: 'Kan ik u ergens mee helpen?' 'Ik vrees van niet,' antwoordde ik, en om te laten merken dat ik niet de eerste de beste was, zei ik: 'ze worden toch door mieren bestoven?' Pas veel later las ik in artikelen van kunstkenner dat Daan van Golden ook in *drippings* van Pollock dieren en mensengezichten had gezien. Hem kostte dat kennelijk geen enkele moeite.

1/2

Van Golden was een scherpe observator, een lucide geest en speels, maar tegelijkertijd werkend met grote ernst en bijna meditatieve aandacht. Hier zijn overeenkomsten met Roy aan te wijzen, maar die gaan nog veel verder. Van Golden schilderde en fotografeerde, onder meer zijn opgroeiende dochter Diana, hier met haar moeder aanwezig. Ook Roy begon als schilder, maar hij stapte al vrij snel over naar fotografie (en film). Voor beiden was/is reizen belangrijk, lange reizen naar verre oorden. Je zou hen kunnen beschouwen als een soort hedendaagse nomaden. En ten slotte streeft Roy ernaar, net als Van Golden deed, om zijn leven en het maken van kunst zoveel mogelijk met elkaar verweven te laten zijn. Dat Van Golden voor Roy een inspirerende figuur was en dat in de loop der tijd ook het omgekeerde ging gelden, is dus niet verbazingwekkend.

Samen met Koos Breukel maakte Roy een reis naar het afgelegen Asmatdorp Tí. Het dorp ligt ver in het binnenland, dicht bij de bergen. Het bos is er, anders dan het regenwoud in de centrale Asmat, laag. Het is dus niet gekapt zoals Julius Vermeulen vreesde. Ik maakte me destijds ook zorgen over de toestand van het regenwoud. Als we met een groep Asmatters een tocht maakten en ik vermoedde dat Roy weer eens middenin een spirituele ervaring zat (ik was daar wel eens jaloers op), hoorde ik zelf, zodra het snerpande geluid van een cirkelzaag te horen was, een reclameslogan in mijn hoofd dreunen: de beste bomen uit het bos vindt u als plank bij Jongevos. Die zin had ik in Amsterdam-Oost vaak op een muur zien staan als ik er voorbij fietste.

Uit die gezamenlijke reis van Roy en Koos kwamen een tentoonstelling in het Foam en het boek *Tí* voort. (Ik herinner me ineens dat, toen Roy en ik eerder in Tí waren, het onmogelijk bleek om, zoals we gehoopt hadden, te overnachten in het gemeenschapshuis. Want daar sliep een varken, maar dit terzijde).

Koos Breukel verzamelt camera's van bewonderde fotografen, voorgangers die niet meer leven, en geeft ze bij gelegenheid door aan een volgende generatie, het project PS camera. Hij was het die Roy voorstelde om de camera van Van Golden bij zijn volgende bezoek aan Tí mee te nemen. De camera waarmee Van Golden zo lang had gewerkt, waardoor hij eindeloos gekeken had, waarmee hij had gekadreerd. En met behulp waarvan hij onderwerpen opnieuw had geijkt, iets waarin hij zo goed was.

'Dat schild is mijn vader,' kun je een Asmatter horen zeggen, maar zou je analoog daaraan niet ook kunnen beweren: die camera is een verlengstuk van Daan van Golden, of kernachtiger voor wie zich een magische gedachte veroorlooft: die camera is Van Golden. In Tí maakte Roy deze foto van een jongen met blauwe jerrycan. Toen Koos Breukel de foto ontwikkelde, merkte hij een enigszins driehoekige oranje vlek op die hij ook kende van foto's van Van Golden (zie bijvoorbeeld de foto op de tentoonstelling van zijn dochter Diana die om een boom heen rent). Een rationeel ingesteld persoon zal die vlek duiden als het resultaat van een weinig geavanceerde camera, de lichtlekkende Agfa Clack, een tekortkoming. Maar je zou het ook kunnen zien als een soort innerlijk rijm tussen die foto's, een zweem van Van Golden dat de foto van Roy heeft aangeraakt. Een Asmatter snapt dat.